

www.merhabahaber.com

facebook.com/akademiksayfalar

CİLT: 16 • SAYI: 29
12 EKİM 2016 ÇARŞAMBA

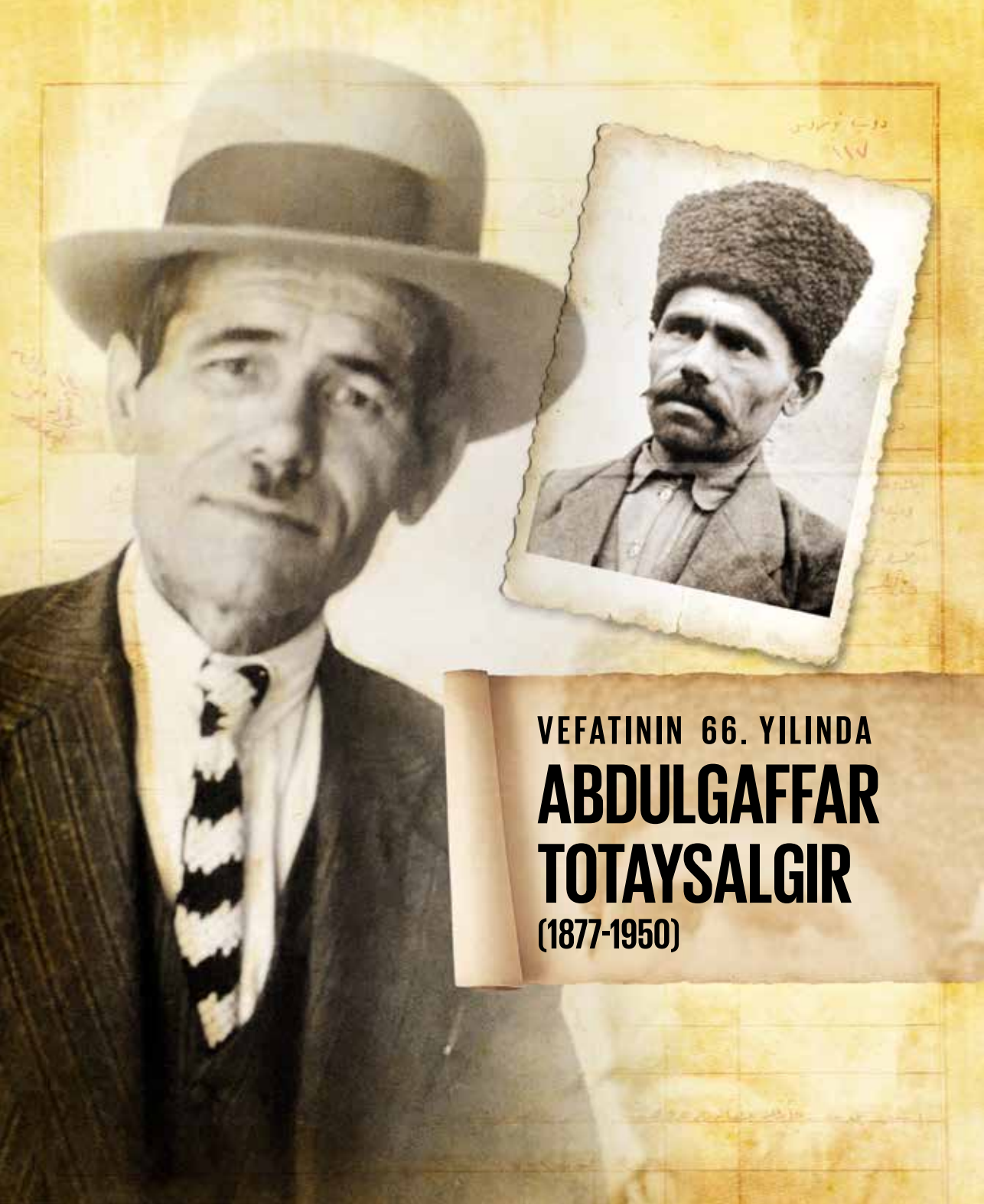
Merhaba

gazetesinin her Çarşamba
okurlarına armağanıdır.

KADEMİK

Sayfalar

Hazırlayanlar: **M. Ali UZ - Serdar CEYLAN**
maliuz@merhabagazetesi.com.tr • srceylan@hotmail.com

VEFATININ 66. YILINDA
ABDULGAFFAR
TOTAYSALGIR
(1877-1950)

Av. Serdar
CEYLAN

ABDULGAFFAR TOTAYSALGIR ÖZEL SAYISI ÜZERİNE

Abdülgaffar Totaysalgır, 13 Mayıs 1877 tarihinde Kırım'ın Yalta şehrinin Avcıköy'ünde doğmuş, 21 Nisan 1903 tarihinde Rus yönetimin baskıları sonucu ailesi ile Türkiye'ye göç etmiştir. 3 Mayıs 1903 tarihinden vefatına kadar da Konya ve Karaman Ayrancı'da yaşamıştır. Yaş haddinden emekli olduğu öğretmenlik mesleğinde 25 yıla yakın Konya'mıza hizmet etmiş, ayrıca ömrü boyunca titiz bir araştırmacı olarak önemli eserlere imza atmıştır.

Muhacir olarak iskân olduğu Konya'da, maddi imkânsızlıklara rağmen yılmadan kültürümüze hizmet etmiş, dönemin kültür camiasına önemli katkıları ol-

muştur. Çalışmalarının önemli bir kısmı ve hatıratı maddi imkânsızlıklar nedeniyle vefatından önce neşredilememiştir. Yaptığı derlemeler, kayda geçirdiği sözlü kaynaklar ve fotoğraf makinası ile belgelediği kültür varlıkları halen büyük önem arz etmektedir.

Biz bu çalışmamız ile derleyebildiğimiz ve büyük bir kısmını neşredemediğimiz, bilgi, belge ve fotoğrafların dijital bir suretini Konya Büyükşehir Belediyesi A. R. İzzet Koyunoğlu Müzesi arşivine kazandırıyoruz.

Vefatının üzerinden neredeyse bir ömür geçen ve günümüzde pek hatırlanmayan, unutulmuş merhum hocamızı ve hizmetlerini vefat yıldönümünde bir özel sayı hazırlayarak ve Konya Büyükşehir Belediyesi A. R. İzzet Koyunoğlu Müzesi ev sahipliğinde "İkinci Sohbetleri" kapsamında bir konferans tertip ederek anmaya, anlatmaya gayret ediyoruz. Bu özel sayımız da 1 Ekim 2016 cumartesi günü tertip edilen, Prof. Dr. Haşim Karpuz, Ahmet Çelik ve bizim konuşmacı olduğumuz konferansta renkli baskısı ile okuyucularımıza takdim edildi.

Özel sayımıza katkıları için Totaysalgır ailesine ve yazarlarımıza teşekkür ediyor, merhum Abdülgaffar Totaysalgır'ı rahmetle anıyoruz.

Merhaba
Akademik Sayfalar

ABDULGAFFAR TOTAYSALGIR (1877-1950)

Ahmet ÇELİK

Gaffar Bey 13 Cemaziyelev-vel 1294/13 Mayıs 1877'de Kırım'ın Yalta şehrinin Av-çıköy'ünde doğdu. Babası Osman oğlu **Abdulcelil Ağa**'dır. Annesi **Zeliha Hanım**'dır.

İlköğretimini Avçıköy ve Özenbaş Köyü'nde okudu. Müslüman okullarında okuyan her on öğrenciden birisinin Rus okullarının birinde tahsil görmesi Rus hükümetince zorunlu tutulmasından dolayı ortaöğrenimini Yalta'da altı senelik "Zemski Skola" adında bir Rus okulunda üç yıl tahsil etti. Askerliği geldiği için okuldan askerliğe alındı. Askerliğini ise o sıralarda Rusya'ya bağlı olan Lehistan'a (Şimdi Ukrayna'ya) bağlı "Kamenets Podolsky" kazasında bulunan 86. Kırımski bölüğünde yaptı. Askerlik bitiminde memleketi olan Kırım'a döndü. Rus yönetiminin baskıları sonucu ailesi ile birlikte **21 Nisan 1903**'de Kırım'dan Türkiye'ye göç etti.

3 Mayıs'ta İstanbul, İzmit üzerinden Konya'ya geldi. Önce **Gemalmaz Mahallesi**'nde bir eve yerleştirildi. Burada birkaç ay özel ders aldı. Hükümet tarafından 12 Haziran'da ailesiyle birlikte **Ereğli-Ayrancı**'ya yerleştirildi. Orada bir müddet imamlık yaptı. Mahalle mektepleri kalkınca imamlığı bıraktı. 2 Aralık 1903'de okur-yazar olduğu için Ayrancı'da ekmek tevzi memuru olarak çalışmaya başladı.

Yapılan öğretmenlik sınavını kazanarak 25 Teşrinievvel 1325 /

7 Kasım 1909 tarihinde Ereğli Kazası Osmaniye (Ayrancı) nahiyesinde ibtidai mektebinde öğretmen olarak göreve başladı. Özlük dosyasında Gaffar beyin bu görevde iken 250 kuruş maaş aldığı ve maaşını ahali tarafından verildiği belirtilmiş ve 1 Eylül 1333 tarihinden itibaren maaşına zam yapılarak Muhasebe-i Hususiye tarafından verilmeye başlanmıştır.

Bir müddet sonra almış olduğu ehliyetnameyi kaybettiğinden dolayı Konya'ya gelerek Daru'l-Muallimin'de bir heyet önünde yeniden imtihan edildi ve "ala" derecesiyle başarı göstererek 1910'da **Konya Daru'l-Muallimin**'den mezun oldu.

10 Nisan 1335/1919 tarihinde

Konya Maarif Müdürlüğü'ne 6 Eylül 1924 tarihli dilekçesi.

Karaman İdadisi'nde öğretmenliğe başladı. 1 Ekim 1919'da Karaman İdadisi başöğretmenliğine terfi ettirildi. 1 Mart 1922 yılında **Karaman Memba İrfan Mektebi'**ne başladı.

Karaman Memba İrfan Mektebi'nde öğretmen iken Konya Maarif Müdürlüğü'ne verdiği 6 Eylül 1924 tarihli dilekçesi oldukça ilginçtir. Milli mücadele döneminde birçok devlet memurunda olduğu gibi o da geçim sıkıntısından dolayı maaşına zam yapılmasını isteyen Gaffar Bey dilekçenin altına beş çocuğunun resmini de eklemiştir. Dilekçesi şöyledir:

“Konya Maarif Müdürü canibi aliyesine. Maruza-i acizanemdir. Sevgili maarifimizin 15 senelik

emektarıyım. El yevm 700 kuruş maaşı aklı almaktayım. Yedi nüfus ailem var. Aldığım bu maaşla ailemi idare etmekten acizim. Âcizane kıymetini takdir ettiğim bu büyük ve şerefli meslekte devam edebilmek için hal ve istikbalde yedi neferden ibaret aileme mümkün mertebeye ihtiyacını temin edebilmesi ile kabil olabilecektir. Refah ve saadeti-mizi mümkün olan şu güzel Hükümeti Cumhuriyetimizde kendim ve ailemin çokluğu nispetinde maaşıma zam buyrulmasını arz ve istirham eylerim, efendim. Karaman Memba İrfan Mektebi muallimi Abdulgaffar. 6 Eylül 1340/1924”

1926'da **Karaman Şemsü'l-Maarif Mektebi** başöğretmenliğinde bulundu. 15 Ağustos

1926'da **Karaman Kız Mektebi**'ne başladı.

1 Ağustos 1927'de **İlgin Arğıthan İlkokulu** başöğretmenliğine atandı. 5 Nisan 1929'da doldurduğu sicil evrakında şunları yazmıştır:

"Rusça okur-yazarım, Fransızca aşınayım. Kanun çalarım. İyi fotoğraf çekebilirim. Karaman kazası hakkında tetkiklerim var. Babalık'ta neşredildi. Karamanoğulları Tarihi tetkikatım var. Tab' edilmedi. Akşehir ve Arğıthan tarih ve coğrafi tetkikatım neşredildi." (KMEM3-87_0014)

21 Ekim 1933'de Konya merkez **Taşra Karaaslan Köyü İlkokulu**'na atandı.

24 yıl 9 aylık bir öğretmenlikten sonra **14 Ekim 1934** yılında yaş haddinden dolayı **emekliliğe sevk** edildi. Emekli olduktan sonra bir müddet Konya'da oturan Totaysalgır, 1939 yılında geçim sıkıntısından dolayı Nisan ayında Ayrancı'ya gitti.

Totaysalgır, görev yaptığı yerlerin anıtları, etnografyası, halk edebiyatı, yer isimleri ve halk inanışları gibi değişik birçok konu üzerinde araştırmalar yaptı. Dikkatli ve titiz bir araştırmacı olan, Gaffar beyin "derleme işlerinde gösterdiği üstün gayretleri" Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 17 Eylül 1933 tarihli bir yazı ile takdir edildi. Karaman, Aksaray, Akşehir, İlgin, Ereğli, Ayrancı, Kadınhanı, Bozkır, Mut, İshaklı gibi köy ve ilçelerin tarihini yazdı. Halk Evleri'nin faaliyetlerine de katılan Gaffar Totalsaygır'ın Konya, Halkevi dergisinde, Babalık ve Ekekon gazetelerinde çok sayıda makalesi yayınlandı.

Makalelerinden bazıları şunlardır:

Argıdhanı Nahiyesi (Babalık, 2

Gaffar Totay Salgır, 1932-33 yılları, Alaaddin Tepesinde bir bankta otururken.

(Konya, Sayı: 64-65, Şubat-Mart 1944);

İshaklı Bucağı ve Hanı, (Konya, Sayı: 116-117, Haziran-Temmuz 1948);

Konya Ve Sultan Hanı (Konya, Sayı: 120-121, Ekim-Kasım 1948)

Yayınlanmış eserleri ise şunlardır:

Konya'da Eti Tapınakları, Eflatun Pınarı (Konya, 1935);

Konya'da Eti Tapınaklarından Gargara İkizin Eti Tapınağı (Konya, 1936);

Konya Eti Tapınaklarından Sella Eti Tapınağı (Konya, 1937);

Saideli(Konya, 1939);

Karaman (Konya, 1944);

Aksaray Vilayeti Dahilinde Türk Eserleri (Konya, 1930).

Yayınlanmamış bazı çalış-

Karaman İdarisi'nden muallimler ve talebeleri ile birlikte, Totaysalgır.

maları ise şunlardır:

Sultanhanı Köyü ve Sultanhanı, Akşehir ilçesinde Aramalar, Ilgın ilçesinde Aramalar, Türk Mezarları, Ayrancı'da Etiler, Ahiler, Çukurbağ (Mağır-as) Balgason Köyü ve Habiller Köy Yakınlarında Eti Tapınakları, Aksaray Vilayeti, Pratik Bahçecilik

Afif Evren (1908-1977) onun hakkında şunları yazmaktadır:

“Eti tapınakları üzerindeki araştırmalarının özelliğini, anonim tarih kitaplarına geçmemiş, resimleri çekilmemiş olan, kayalardaki tapınaktan, kabartmaları, barınakları tanıtmış olması, kabataslak da olsa planlarını yapmış bulunması teşkil eder.

Gaffar hocanın bedeninden umulmadık bir güçle dağ taş, dere tepe demeden dolanarak tanımadığımız, daha doğrusu ilim dünyasının tanımadığı Eti eserlerini buluşu, re-

simlerle tespit edişi, devamlı, sabırlı bir fedakârlık ve çalışmanın mahsul-leridir; bir hizmet ve himmettir.

Rahmetli öğretmeni yakından tanırdım. Engin gönüllü, kendi halinde ve çalışkandı. Kırıksık yüzlü, sarı benizli ve zayıf bir insandı. Onu gören, ilk bakışta hasta bir adam zannederdi. Belki de hasta idi. Fakat sıhhatinden şikâyet etmezdi. Nerede vefat ettiğini bilmiyorum. Evvelce Ayrancı'da yerleşmiş bulunuyordu. Konuya'da da bir ev yaptırmaya muvaffak olmuştu.”

Celaleddin Kışmır (1919-2008)de onunla ilgili şu bilgileri vermektedir:

“Bir tarihte rahmetli Gaffar Totaysalgır'la tanışmıştım. Hastaneden yeni çıkmıştı. Zayıf sararmış bir benizle koltuğa gömülüp kalmıştı. O zaman Halkevi faal sayılırdı. Gaffar Totaysalgır benim ismimi duyunca

pek sevindi. Hele bir de genç görünümlü olduğuma iyiden iyiye memnun olmuştu: Gayrı biz geldik gidiyoruz oğul demişti iş sizlere kaldı. Çalışacaksınız yazacaksınız. Durup dinlenmeden çalışacaksınız.

Gaffar Totaysalgır bir öğretmen-di. Hatırladığıma göre kendisini bazı araştırmalara vermişti. Küçük tarihi araştırmalardan sayılan eserleri bilhassa yayınladığı günlerde önemli belgeler arasına girdi. Yani o mütevazı öğretmen kendi kabuğunu yırtmış faydalı olmanın yolunu bulmuştu. Arkasından ne kaldı şimdi? O küçük küçük eserleri bilmeyenler Gaffarı hele hiç bilmezler!

Cumhuriyetin ilk günlerinde bilhassa öğretmenler hep bu türlü çabalar içindeydi. Konya kültür hayatında önemli çıkışlar yapan yeni aydınlıklar getirenler öğretmenlerdi. Ferit Uğur, Abdülkadir Erdoğan, Namdar Rahmi, Hamdi Rağıp, Naim Hazım, Naci Fikret, Mithat Şakir, Memduh Yavuz Sıraç Aydın Taşbaş, Şehabettin Uzluk, Feridun Nafiz Uzluk!...

Memduh Yavuz'un "Beşşehir" adlı eseri zamanı için olağanüstü karşılanacak kadar önemsendi. Feri beyin hiçbir şey yapmamış olsaydı Konya Halkiyat ve Harsiyatı'nı toplaması yeterdi. Bu gün bile o kitap Konya Folklor araştırmalarına kaynak olabilir. Abdülbaki, Sadrettin

Nüzhet, Pertev Naili hep Konya'dan gitmeler, Konya'dan feyz aldılar. Birde zaman zaman gazetelerde tetkik yazıları çıkan öğretmenler vardı. Ekekon'da Fevziye Abdullah, Nedim Güntel bunlar arasındaydı." (Yeni Konya, 3 Mart 1962)

Abdulgaffar Totaysalgır, 15 Eylül 1950 tarihinde Ayrancı'da vefat etti. Mezar taşı kitabesi şöyledir: "Burada emekli öğretmen Gaffar Totaysalgır yatmaktadır. Fatih. Doğum: 1291/1876. Ölümü: 15 Eylül 1950"

17 Eylül 1950 tarihli Yeni Konya gazetesi "Gaffar Hocayı Kaybettik" başlığıyla verdiği haberde: "uzun yıllar öğretmenlik yaparak binlerce bilgin geliştiren, Larende, Ağaççılık adlarında ve pek çok eserler yayınlayan Kırım Türklerinden emekli öğretmen Gaffar Totaysalgır 15 Eylül gecesi Ayrancı bucağında 80 yaşını aşkın olduğu halde vefat ettiğini teessürle öğrendik. Gazetemiz yazarlarından olan hocanın kaybı bizi içinde büyük bir ziyadır. Rahmetli hocaya Tanrıdan mağfiret kederli ailesine başsağlığı dileriz ."denilmiştir.

Mehmet Önder (1926-2004) ise onun hakkında şunları kaydeder:

"Gaffar Totaysalgır beni, ben

Gaffar Totaysalğır'ı on yıl aramış bir gün olsun karşılıklı oturup konuşmamıştık. Nihayet geçen yıl garip bir tesadüf bizi buluşturdu. Gaffar hoca Ayrancı'dan ben de Ankara'dan Konya'ya gelmiş her ikimizde aynı saatte Yeni Konya idarehanesine girmiştik. Meğer hoca beni arıyormuş. Ellerine sarıldım, öptüm. Fersiz çökük gözleri anlamıştı. "İhtiyarladık" dedi. Teselli ettim. Artık çalışmamasını bir köşeye çekilip istirahat etmesini söyledim. O: doğrusu elimde bir etüt vardı. Tamamlamayacağım galiba. Artık yazıları seçemiyorum." dedi. Gaffar Totaysalğır Konya matbuat hayatına bayağı emeği geçmiş sade, hoş sohbet bir ilim adamıydı. Onun folklor, dile tarihe ait yüzlerce makalesi her biri uzun yorucu bir araştırmanın mahsulü olan yedi sekiz eseri vardır. Konya ve dolaylarındaki kadim devir asarına ait etütleri, bilhassa Larende/Karaman, Saidili/Kadınhanı, Eti tapınakları gibi mahalli ilmi araştırmaları bugün bile bilginlerimiz tarafından aranmaktadır. O çok sevdiği mesleği öğretmenlikten ayrıldıktan sonra kendini tamamen ilmi araştırmalara vermiş çok sevdiği Konya'ya itiraf edelim ki ölçüsüz hizmet etmiştir. Fakat bizde takdir eden nerde? Hoca eserlerini bastırma için emeklilik maaşından kesmiş, çocuklarının ekmeğinden kısmıştı. Kitaplarını satamadı. Son defa elli kitabını müzeler genel müdürlüğüne bizzat elimle götürdüm. Hocaya belki de ilaç parası oldu. Bu yıl Gaffar hocayla mütemadiyen mektuplaştık. Bana tarihi notlar, fotoğraflar gönderdi. Çalışmalarına yardım etti. Son mektubunda Hamit isimli polis damadının yıllardır şarkta kaldığını sevdiği kızının oradac ümitsiz hasta olduğunu şöyle yakın yerlere naklinin imkânını soruyordu. Hocanın bu işi olmadı. Üzgün gitti., küs gitti Hoca. Hoca çok ihtiyarlamıştı. İkamet ettiği ayrıncı bucağın-

Selçuk 3 Aralık 1948

Gaffar Totaysalgır

İlimizde uzun yıllar öğretmenlikte bulunmuş, Selçuk eserleri üzerinde yıllarca tetkiklerde bulunarak bu kıymetli eserlerin fotoğraflarını almış ve güriminde bağışta arader çıkan gazete ve dergilerde yazılar yazmıştır. Çıkan eserleri: Kiliten pınarı, Balah, Gargara, Kadrihanı, Bahçecilik, (eme

Yeni Konya

Gaffar Hocayı kaybettik

Gaffar Patay salger 80 yaşında ayrıncıda vefat etti

Uzun yıllar öğretmenlik yaparak binlerce bülgin getiştiren, Larende — Ağaçlık adlarında ve daha pek çok eserler yayınlıyan Kırım Türklerinden Emekli öğretmen Gaffar Totay salgırın 19/15 gecesi Ayrıncı bucağında 80 yaşını aşkın olduğu halde vefat ettiğini teessürlü öğrendik.

Gazetemiz yazarlarından o l a n hacanın kaybı bizim içinde büyük alyadır.

Rahmetli hocaya Tanrıdan mağfiret kalsın.

da kitaplarıyla, bağ ve bahçesiyle meşgul oluyor ara sıra Konya'ya gelerek gazeteleri ziyaret ediyordu. Onu som görüşümde Yörükler hakkında bir tetkik yazısı sunacağını söylüyordu. Dün ölüm hanerini işittğim zaman çok hem de pek pek çok üzuldüm. Allah Gaffar Hoca'dan razı olsun ve rahmet eylesin.”(Yeni Konya 18 Eylül 1950).

AİLESİ

Tutaysalgır,⁽¹⁾ 1322/1906 tarihinde **Latife Hanım** ile evlendi. Ailenin iki kızı ve iki oğlu oldu. Büyük oğlu **Osman Tutaysalgır** Es-kişehir'de öğretmenlik yaptı. Büyük kızı **Necibe (Neyişçi)** evlenerek İzmir'e yerleşti.⁽²⁾ İkinci oğlu

Hasan Tutaysalgır, Konya P.T.T. Baş Müdürlük Muhasebe Amiri olarak görev yaptı. Küçük kızı **Turan Tutaysalgır** İzmir'de hemşirelik görevinde bulundu.

Gaffar Totaysalgır, 15 Eylül 1950 tarihinde vefat etti. Ayrıncı Mezarlığı'na defnedildi. Eşi Latife Hanım ise, 14 Eylül 1956 tarihinde vefat etti.

KAYNAKLAR:

CİRTİL, Saim, “Gaffar Totaysalgır”, S.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi, S. 7-8, Konya, 1994, s. 237-250.

ES, Selçuk, Büyük Konya Ansiklopedisi, Koyunoğlu Müzesi

KARPUZ, Haşım, “Abdulcaffar Totaysalgır ve Yayınlanmayan Bir Eseri”, Merhaba Akademik Sayfalar Cilt 13, Sayı 10, Sayfa: 150-153, 3 Nisan 2013

Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü Arşivi

UZ, M. Ali, Konya Kültürüne Hizmet Edenler, Konya, 2003, s. 30-31

(1) Ailenin soyadı nüfus kayıtlarında ve resmi evrakda “Tutaysalgır” olarak kaydedilmiştir. Ancak Totaysalgır olarak bilinmektedir.

(2) Totaysalgır'ın bir torunu da Prof. Dr. Tuncay Neyişçi'dir. Neyişçi, 1947 yılında Adana'da doğdu. Lisans ve yüksek lisansını İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi'nde tamamladı. 1986 yılında Toprak İlimi ve Orman Ekolojisi alanında Doktor unvanını aldı. 1992 yılında doçent ve 1999 yılında Profesör oldu. Akdeniz Üniversitesi'nden 2013 yılında emekli oldu.

DEDEM GAFFAR TUTAYSALGIR

Dedem Gaffar Bey, 13 Cemaziyelevvel 1294 / 13 Mayıs 1877'de **Kırım'ın Yalta şehrinin Avcıköyü**'nde doğmuştur. Babası **Totay Osman Mirza oğlu Abdulcelil Ağa**'dır. Annesi **Zeliha Hanım**'dır. Dört erkek kardeş bir tane de kız kardeşi vardır. Kardeşlerinin isimleri: Mecid, Yakup, Yahya, Resul ve Tefide (Kırım'da kalmıştır)'dir.

İlköğretimini Avcıköy ve Özenbaş Köyü'nde okumuştur. Müslüman okullarında okuyan her on öğrenciden birisinin Rus okullarının birinde tahsil görmesi Rus hükümetince zorunlu tutulmasından dolayı ortaöğrenimini Yalta'da altı senelik "ZemskiSkola" adında bir Rus okulunda üç yıl tahsil görmüştür. Rus okulunda okurken Plevne Marşı'nı söylerken bir Rus öğretmeni yakalar ve "Hem Rus ekmeğini yiyorsun hem de Osmanlı Marşı'nı söylüyorsun" demiş ve dövmüştür. O zamandan sonra dedemde Osmanlı'ya gelme hevesi körüklenmiştir. Zaten Osmanlı-Rus harbinden sonra Rus-

ların Kırım Türkleri'ne karşı yapmış oldukları baskı hat safhaya ulaşmış, katliam derecesine varmıştır. Dedemin notlarından elde edindiğimiz bilgiye göre Rus askerleri "Deniz Kulağı" dedikleri bir yerde Kırım Türkleri'ni kuşatırlar ve halk orda bir karar verir. Çocuklarımızı Rusların ellerine bırakmayalım derler ve herkes farklı bir ailenin çocuğunu alarak öldürür. Sabahleyin de Ruslar saldırır ve hepsi orda şehit olur. Bu olaylar dedemde çok derin izler bırakmıştır.

Askerliğini yedek subay olarak Rus ordusunda yapmıştır. O zamanlarda birlik bir köyün yanına gelir ve o köy o birliğin iaşesini sağlamış. Dedem subay olduğundan dolayı kalması için dul bir kadın ve kızının yanına verilir. Aradan birkaç gün geçtikten sonra kadın dedeme niye sen istavroz çıkarmıyorsun diyerek dedeme kızar. Dedem de kadına karşılık verince dedemi şikâyet eder. Rus zindanlarına atarlar. Yalta'da yazlık evi kiraya verilen bir generale durum iletilir, general de kesinlikle ağzından bir kelime çıkmayacak yoksa kurtaramam der. Dedem de konuşmaz ve bu şekilde hapiste kalmaktan kurtulur.

Türkiye'ye gelmeyi kafasına koyan dedem, kaçak olarak Türkiye'ye Karadeniz'den giriş yapar. Kendisini getiren balıkçı ihbar edince yakalanarak Kırım'a gönderilir.

Göçlerinin nedenleri; camilerde mihrapların önüne çar ve çarıçenin resimlerinin asılması, Kafurun Suresi'nin Kuran-ı Kerim'den çıkartı-

lıp yeniden yazılması, Kırım Türkleri'nin askerliğe alınmayacağına dair verilen sözün tutulmaması, Türk askerlerinin Rusya dahilinde uzaklarda bulunan alaylara sevk edilmesi ve her bölüğe birer ikişer asker verilerek domuz eti ve yağının yedirilmeye çalışılması, maârifte medrese kitaplarından başka Türkçe ile yazılmış tarih, edebiyat yasak edilerek, bu kitapları getirenlerin ağır cezalara çarptırılması, hutbelerde 2. Nikola'nın adının anılmasıdır. Bunlar gibi nedenlerden dolayı dedem Türkiye'ye göç etmeye karar verir.

Gasparalı İsmail (1851-1914) ile aynı köyde doğmaları, İsmail Bey'le araları iyi olmuştur. Dilde, fikirde, işte birlik düşüncesini benimsemişler ve Tercüman-ı Ahval gazetesinde beraber çalışmışlardır. 19 Nisan 1903 günü dedem ve kardeşleri Avcı Köy'den Türkiye'ye doğru hareket ederken İsmail Bey'in dedeme göndermiş olduğu mektubu okuyarak köyden ayrılmışlardır. Köyde kalan kardeşi Tefide ve onun kızı Zemine dedemin üzerinde çok duygusal anılar bırakmıştır. Bu psikolojiyle Türkiye'ye doğru hareket eden dedem Karadeniz'in ortasına geldiğinde Kırım'a bir daha dönmeme düşüncesiyle orada bulunan arazilerinin tapularını yırtarak denize atmıştır.

O zamanki Osmanlı hükümeti İstanbul'a yerleşmeye izin vermemiş, Konya'ya iskân için gönderilmişlerdir. Şu anda Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü'nün bulunduğu yere ikamet ettirilmişler ve sonra Konya bölgesinde yerleşebilecekleri bir alan aramaları söylenmiştir. Dedem burada bir esnafla karşılaşmıştır. Onunla muhabbet etmeye başlamışlar ve oradaki insanı yüceltmek için dedem o kişiye çorbacı demiş ve adam birkaç gün dedemle konuşmamıştır. Neden konuşmadı-

Ayakta duran Kazım Karabekir Komutasında Ermenilere karşı çarpışan kardeşi Yakup. Oturan Gaffar Tutaysalgır, arkadaki çocuk Osman Tutaysalgır, Beyaz elbiseli, Necibe Tutaysalgır (1917-1 Ocak 1993), kucağındaki Hasan Tutaysalgır Yılmaz (Argıthanda vefat etmiş).

Soldan: Gaffar Tutaysalgır, Latife Tutaysalgır, Turan Tutaysalgır, Hasan Tutaysalgır.

ğını sorduğunda; sen bana hakaret ettin, der. Dedem de "çorbacı" kelimesinin Kırım'da iyiliksever insanlara söylendiğini ifade ettikten sonra anlaşılır. Şuanda Karaman il hudutlarında olan Ayrancı'ya ikamet edilirler ve Ayrancı'yı Kırım'a benzetirler.

Dedem Konya'ya geldiğinde kısa bir süre imamlık yaptıktan sonra öğretmenliğe başlar. Konya'nın bir-

Ayaktaki Gaffar Totaysalgır, Eşi Latife Totaysalgır ve bütün çocukları.
Ayaktaki en büyük çocuk Osman (1910-2008), önündeki Yılmaz , kızların en büyüğü Necibe (1917-1 Ocak 1993), Hasan (1920-5.6.1991) ve kucaktaki Turan (1925-13 Ocak 2005).

çok yerinde öğretmenlik yaparak geçimini sürdürmeye devam eder. Delibaş İsyanı'nda ise evden dışarı çıkmaması nedeniyle kurtulmuştur.

Dedem bu psikoloji içerisinde sürekli Kırım'a hasret duyar, bu özlemine bazen şiir yazarak bazen de arkeolojik çalışmalar yaparak gidermeye çalışır. Atatürk'ün "güneş dil teorisi"ne sahip çıkmıştır. Sümerler'in Türk olduklarına dair çalışmalar yapmıştır. İyilik yapmayı seven, kendisinden başka herkesi düşünen bir insandır. İyi geçinemediği tek insan da babaannemdir. Çünkü arke-

olojik çalışmalar yapmaya giderken eve çok az para bırakır. Babaannem bir leğenim bile yok diyerek serzenişte bulunur. Dedemin Şirin Hanım Çeşmesi'nin bulunduğu yerde dükkânı vardır. Dükkân için üzüm almaya niyetlenerek pazara gider. Üzüm satan adamın yanına yaklaştığında üzümün çok iyi olmadığını, fiyatının da pahalı olduğunu görür ve yanından uzaklaşır. Bir süre sonra adamın yanına tekrar gelerek kaç çocuğun var diye sorar. Bu üzümleri satamadığı takdirde bu çocukların aç kalacağını düşünerek üzümlerin hepsini satın alır.

Dedem ileri görüşlü bir insandı. Kendi çocuklarını ve torunlarını bu şekilde yetiştirmeye çalışmıştır. Maaşı almak için Ayrancı'dan Konya'ya geldiğinde babamgile ara sıra uğramış ancak bir göz odada olduklarından dolayı rahatsız etmemek için çoğu zaman uğramamıştır. Bunu babam görmüş ve dedeme kırdığını ifade etmiştir. Ve eve getirerek misafir etmiştir. Ayrancı'daki evinde odalarındaki tavan su kaçırmış, yaptırınca kadar birkaç gün geçmiş ve hastalanmıştır, bu hastalık sonucunda hakkın rahmetine kavuşmuştur.

Sağlık eski Bakanlarından **Dr. Faruk Sükan** (1921-2005), dedem hastahane yatarken tesadüf eseri dedemi görüyor. Dedem egzamalı ellerini doktor görmesin diye saklarken, Faruk Sükan Bey neden sakladığını soruyor ve «Bu eller öpülesi eller» diyerekten ellerini öpüyor.

Dedem bir Kırım sevdalısıydı. Bu hasretini; öğrencileriyle, kendi çocuklarıyla uğraşarak, Kırım'dan getirmiş oldukları fidanları Ayrancı'ya dikerek, araştırma yaparak, çevresini daha iyi tanımaya çalışarak gidermeye çalışmıştır. Abdulfafar Tutaysalgır, 15 Eylül 1950 tarihinde Ayrancı'da vefat etmiştir. Nur içinde yat dedem.

PROF. OKUBO KUJİ ve GAFFAR TOTAYSALGIR

“Japonlar o dönem içerisinde müslümanlara karşı bir ilgi göstermişlerdir. Sebepide Japonya içerisinde müslümanlarında yaşayacağı bir imparatorluk kuruyorlardı. Hem işgal ettikleri Çin’de müslümanları idare etmek, hem de düşmanı Rusya’daki müslamanları kışkırtıp Rusya’ya karşı kullanmak, hem diğer müslüman ülkelerle müttefik olmak için, devlet bu araştırmaları desteklemiş, savaştan sonra da vazgeçmiştir.

Prof. Okubo Kuji Dışişleri Bakanlığı Müşaviri, daha sonra bir üniversitede profesör, 1936 yılında Türkiye’yi ziyaret eden Okubo, Japonya’ya döner dönmez, Türkoloji çalışmaların merkezi olmak üzere 1938’de Tokyo Türk İslam Araştırmaları Enstitüsü’nü kurdu. İslam Alemi adlı dergi çıkarıldı. İlk sayısında enstitünün amaçlarını, Türk tarihi, Türk medeniyeti ve hayatı umumi İslam alemine ait meseleler,

Totaysalgır’ın yenilenen kabri ile eski mezar taşı.

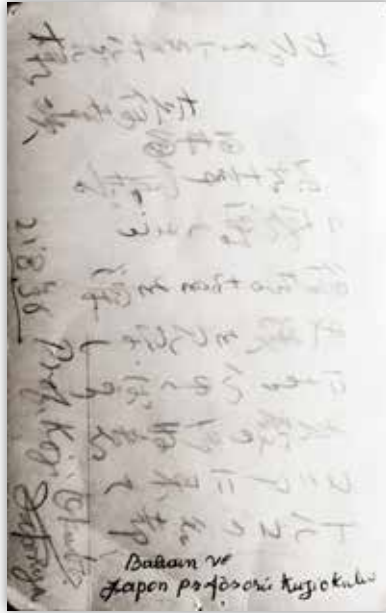

Arapça, Acemce, Urduca, Malayca ve başka diller hakkında araştırmalar olduğunu açıklamaktadır. Derginin beşinci sayısında (1938 yılı sonu) Cumhuriyet’in 15. yıldönümünü kutlayan Okubo’nun Türkçe bir tebliği mevcuttur.

KAYNAK:

İslami Araştırma Dergisi.

Yuza Nagata, “Japonya - Osmanlı İlişkileri” İslam Ansiklopedisi, C.23, s. 574-576.

Türkiye’nin eski başkenti Konya’ya geldiğim zaman, tarihi mekanları doya doya görüp, ziyaret etmemizi sağladığımız için size çok minnettarım. 21 Ağustos 1936 Japonya Koji Okubo.

Merhaba
Akademik Sayfalar

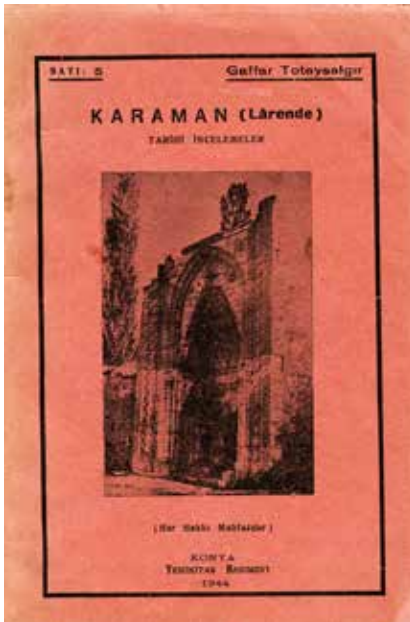
Prof. Dr.
Haşim
KARPUZ

ABDULGAFFAR TOTAYSALGIR'IN KARAMAN (LARENDE) KİTABI

Kitaplarında ve gazete yazılarında ismini Gaffar olarak yazan Totaysalgır, Cumhuriyet döneminin başlarında Konya basınında yeri olan önemli yazar, tarih araştırmacısı ve öğretmendir. Eylül 1950 tarihinde vefat etti ve Ayrancı'da toprağa verildi. Ardından Konya basınında övgü dolu yazılar yazıldı. Tesadüfen torunu Çumralıoğlu Ortaokulu'nda de fen ve teknoloji öğretmeni olan Gaffar Totaysalgır'la tanıştım. Bundan sonra dede Gaffar Totaysalgır'ı daha iyi tanımak için araştırmayı seven asistanım Saim Clirtil'e ödev verdim. Bütün kitaplarını fotokopi yaptık.

Gaffar Bey'in torunundan fotokopisini aldığım "Aksaray Vilayeti Dahilindeki Türk Eserleri" adlı kitabını Akademik Sayfalar'da tanıttım.

miştim⁽¹⁾. Şimdide bu özel ekte Karaman (Larende) kitabını tanıtmaya çalışacağım. Bu vesile ile Akademik Sayfalar'da Gaffar Bey için hazırlanan bu özel sayıya katkı veren, emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Karaman (Larende) Tarihi İncelemeler kitabı Konya'da Yenikitap Basımevi'nde 1944 yılında basılmıştır. Gaffar Bey'in bizzat arazide dolaşıp yapıları, kitabeleri, mezar taşlarını inceleyip, okuyup kayıt altına aldığı özgün bir eserdir. Önsöz ve içindekiler de kitabın amaçları ve muhtevası hakkında bilgiler vermektedir. Karaman'ın tarihinden sonra şehirdeki Selçuklu, Karamanoğlu ve Osmanlı eserlerini tanıtıyor. Burada Karaman'ın Osmanlı fethi sırasından sonra geniş ölçüde tahrip edildiğini, amutların yıkılıp kitabelerinin yeniden yapılan kalede yapı taşı olarak kullanıldığını unutmamak lazım.

Gaffar Bey, Karaman kitabında bugün bir çoğu yıkılmış, ortadan kalkmış yapıları ve vakfiyeleri incelemiştir.

İçindekiler

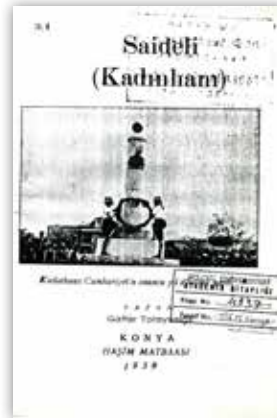
Önsöz	
Karaman - Larende.....	1
Köy adları.....	3
Karaman'ın tarihi ve Selçuklular devrinde	8
Selçuk eserleri.....	9

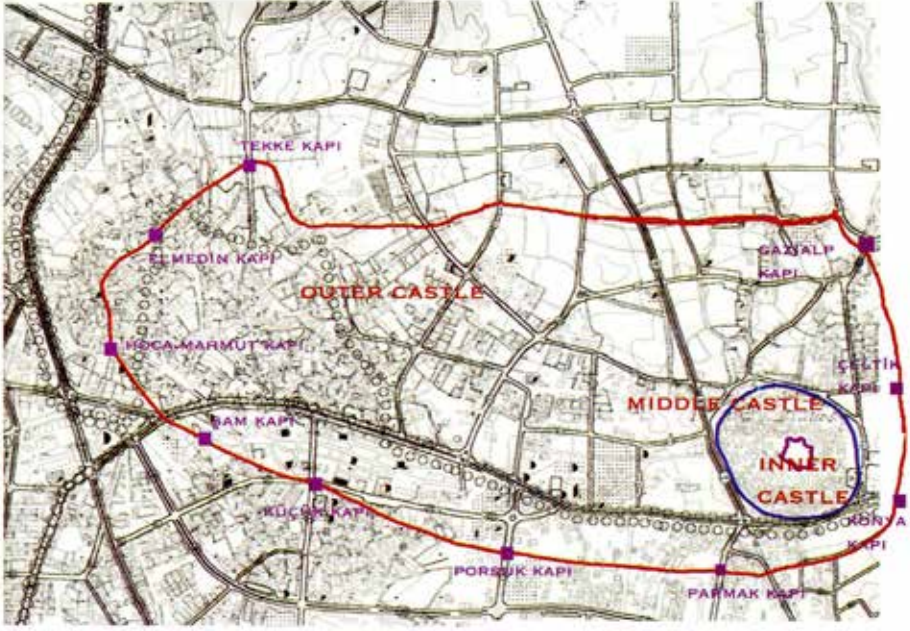
(1) Haşim Karpuz, "Abdulgaffar Totaysalgır ve Yayınlanmayan Bir Eser", Akademik Sayfalar, 3 Nisan 2013, C.13, S. 10, s. 149-152.

Emir Musa Medresesi	10
Sadettin Ali Bey'in mescit ve medresesi	11
Karaman oğulları hükümet'i doğarken	12
Karaman bey kimdir?	13
Mehmet ve Mahmut Beyler	14
Alâeddin Halil Bey	15
İlk Osmanlı ve Karaman Oğulları muharebeleri	16
Göçürme	21
Pir Ahmet ve Kasım Beyler birleştiler	22
Rum Mehmet Paşa kaçıyor	22
Uzun Hasan ve Pir Ahmet Bey	23
Kasım bey	24
Sultan Cem'in Valililiği ve isyanı	24
Kasım beyin ricası	25
Kal'a	27
Türk seyyahı Evliya Çelebi	29
Mevlâna Dergâhı	31
Hutuniye Medresesi veya Nefise Hatun Medresesi ve Türbesi Kitabeleri	33
İmaret ve Kitabeleri Fotoğrafları	34
Siyaser sultan (Karabaş Veli) ve kitabeleri	45
Eminüddin bey ve Mescidi	46
Düşünceler	47
Erdoğdu Ahmet Bey	47
Hoca Mahmut Eserleri ve Kitabeleri	48
Ketani Medresesi, Ketancı	

Babanın oğulları	49
Şeyh Müyettin Çşemesi ve Kitabesi	49
Kirişçi Baba Cami ve Zaviyesi	51
Debağhaneler, Kitabeler, Peştemal Merasimi, Şakirtlik müddet hizmeti ve silsilenameden hulasalar	52
Silsilenamenin tarihi; mütalaalar .	57
Pir Ahmet Bey ve vakfiyeleri, eserleri	58
Pazaristan	60
Gazi Alp Sultan	61
Ahmet Erdoğdu Bey Hamamı	62
Araboğlu Camii ve Kitabeleri	62
Hacı Beyler Camii ve Hacı Bey Kitabesi	63
Canbaz Kadı ve kitabeleri	64
Açık baş Veli ve kitabesi	65
Molla Fenarî ve Vakfiyesi	65
Nasuh Bey Hamamı ve Vakfiyeleri	67
Şeyh Şahabettin zaviyesi ve Bostancı Arasta Camii ve Medresesi	68
Dikbasan Camii	68
Zeynelabidin Ağa Camii	68
Hulasalar	71

Burada örnek yapı olarak bir höyük üzerinde kurulan Karaman ka-lesini nasıl incelediğini ele alalım.

Karaman Kalesi'ni ve Kale Kapılarını Gösteren Kroki

“KAL'A

LÂRENDE KAL'ASI: Dış, Orta Hisar, İç Kale olmak üzere üç kattır. Birinci kat: (Dış Kat'a) kasabasının çevresini dairenmadar kaplayan büyük bir sûrdur. Bu büyük sûr tamamen harap olmuş, yalnız iki üç cihette yıkık parçaları görülmektedir.

SÛRUN KAPI YERLERİ: Parmak kapı, Porsuk kapı, Şam kapı, Elmedin (eminütdin) veya Buzhane kapı, Tekke kapı, Tipi kapı, Küçük kapı gibi yedi tane kapının yerleri sayılmaktadır. Başka kapıların yerleri belli değildir.

İkinci kat: Orta Hisar hüyükün çevresini dairenmadar kaplamıştır. Bu kısmın duvarlarından, burçlarından bir kısmı göze çarpmaktadır. Duvarın kalınlığı: 1.5 metredir. İkinci kat kalanın içinde çepeçevre çevredilmiş birçok evler, bir de muntazam yapılmış camii bulunmaktadır. Bu kalanın dış tarafında su doldurulmak için derin bir hendek bulunduğu bazı âsârından anlaşılmaktadır.

KAL'A KROKİSİ

İÇ KAL'A: Hüyükün tepesinde

daire biçiminde kurulmuş duvarları girintili çıkıntılıdır. Çevresinde on sekiz tane burç, içte; batı cihetinde muntazam bir kuyu, bir de zindan var. Burçların bir kısmı müdevver, bir kısmı murabba biçiminde altı üstlü muntazam odalar şeklinde yapılmıştır. Burçlara içten kapılardan girilir. Umumî kapı garbe nazırdır. Duvarlar ufak ve arapça kelimeleri havi bulunan taşlardan yapılmıştır. Bu yazılı taşların delâletiyle kalenin Selçuk binalarının taşları ile Karaman oğulları tarafından yapıldığı sarih olarak görülmektedir. İç kale duvarlarının kalınlığı bir buçuk metredir. Burç ve duvarlarının yüksekliği (şimdiki yükseklik) on beş metredir. Kalenin dahilî mesahası (1600) metre murabba'dır. Dış surlar büyük bir ihtimalle Karamanoğulları döneminde yapılmıştır. Bugün dış surlar tamamen ortadan kalkmış, orta kale surları da yenilenmiştir. Eski fotoğraflarda orta kale tamamen evlerle dolu iken hepsi yıkılmış Alaeddin Tepesi gibi yeşil alan haline getirilmiştir. Gaffar Bey'in kaleyi tanımlarken Evliya Çelebi'ye başvurması da önemlidir.”